

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יט, תשכ"ח

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

glazing sheet	לוח מרוק
	לוח מתכת, שמעבירים עליו נייר צילום אחר הפיתוח כדי לעשות את פני הנייר מבריקים.
trimmer	מחַתְּכָה
	מכשיר לחיתוך קצותיו של נייר הצילום.
photograph	תְּצִלוּם
	תמונה, שנוצרה ע"י צילום.

ישראל הורביץ

מאדם ועד תולעת

לקט פתגמים וניבים על החי בספרותנו

אדם

(המשך)

ז. צרור

... קיצורו של דבר, אין לך אדם שאין לו צרור

ש"ע [תר' י"ד ברקוביץ], "מעשה שאין לו סוף", עמ' יח)

אמרתי: איש איש וצרור צרותיו

הוא, [הוא], "מדברים בעדם", חמשה ושבעים אלף, עמ' ז)

איש איש וצרורו, איש איש וצרתו

(ש' אש, "העיירה" [תר' י' טברסקין], עמ' 117)

הכל כאשר לכל נושא צרור תלאותיו על שכמו, ואיש איש

בלבו, כי צרתו כבדה מצרת אחרים

(מכתבים נבחרים [לפי ד"ר הלדר], הוצ' פאוסט, מכתב 10)

איש איש נשא את צרור צרותיו על שכמו ועל גבו הכפוף
ועיניו תועות לכל עבר כמפחדות ממישהו

(י"ש וייס [יהושם הלבני], "טלטולי גבר", עמ' 185)

איש וצרור דאגותיו (נתן שחם, "תמיד אנחנו", עמ' 10)

— שהרי מובטח לגדי שלכל אחד מהם מטענו שלו,

ה־פ־ס־י־כ־ו־ל־ג־י הוא (מתי מגד, "המגול הלבן", עמ' 16)

לכל אדם, לעני שבעניים — — יש משהו משלו, ולו צרה

אפילו — צרתו שלו היא

(אברהם ושער, "דור הולך", חד גדיא, עמ' קמז)

אין אדם שאין לו צרה

(ש"י עגנון, "סמוך ונראה", בין שתי ערים, עמ' 86)

אין אדם בלא צרה (הוא, "הכנסת כלה", ס"א, פ"ג, עמ' כז)

יעדער מענש האט זיך זיין פעקל (ש' באסטאמסקי, "ביים קוואל" סי

219); ש' איינהורן, סי' 245; יעדער איינער מיט זיין פעקעלע, יעדער

איינער מיט זיין זעקעלע — לב יודע מרת נפשו (משלי, יד, י) —

מכ"י "די השפעה פון תלמוד אויפן אידישען פאלקלאר" של המשורר

חיים סמיאטיצקי שנספה בגיטו וילנה 1943, הי"ד — יוסף פוקסמאן,

"מארגן־זשורנאל" 18 בפברואר 1958.

ח. משתנה

רבות שמע מפי בעלי־נסיון, שאומרים: אדם משתנה והולך

כל עשר שנים. לא. אפשר אדם מחליף בשרו, מראהו, אך

לא יחליף אדם מחשבתו, נפשו

(יהודה בורלא, "נשים", בכלימות, עמ' 39)

אצלנו אומרות הנשים: גברים שחלשים ברוחם, שמטבעם הם

חלשי־רצון משתנים כל עשר שנים בחייהם, היינו: כל עשר

שנים יפול עליהם שינוי ויעשה אותם אחרים.

(הוא, "סנונית ראשונה", עמ' 34)

אלע זיבען יאהר ענדערט זיך דעם מענשענס נאטור (2325); עי' להלן
"זאב", ג (שער).

ט. בריחלוף

אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר
בקבר
(ברכות כח, ע"ב)

מה אנו מה חיינו, היום כאן ומחר בקבר —

(ש"י עגנון, "הכנסת כלה", ס"א, פ"ו)

שלבו של אדם עלול לכל מחלה ולכל תקלה, היום הוא כאן
ומחר בקבר
(הוא "הנדח", פ"ד)

... ויש לי רסוק אברים, רחמנא ליצלן, והגני היום בכאן
ומחר בקבר (י"ל פרץ, "במשכנות עוני" / האשה מרת חנה, עמ' קנט)
אין אדם יודע מתי הוא נקרא, ובפרט זקנה כמותה, שהיום
היא כאן ומחר בקבר

(חיים הזו, "חגורת מזלות" / חופה וטבעת, עמ' 154)

היום כאן ומחר, אם יתן השם, בקבר

(הוא, "היושבת בגנים", עמ' 175)

... היום הוא מהלך ברגליו ומחר ישאווה על כתף —

(ש"י עגנון, "תמול שלשום", ס"ג, פי"ב, א)

שהיום אתם כאן ומחר עפר רימה ותולעה

(הוא, שם, ס"ד, פט"ו, ב)

... עם זאת היטב ידע לשמור על סבר הפנים של אדם הבז
בלבבו לתענוגות בשר ודם, היום הם כאן ומחר כענן יחלופו

(מתי מגד, "המגדל הלבן", עמ' 169)

„אוי, מרים, מרים — ה־יום כא־אן ומ־חר שם!“

(מ״ז וולפובסקי, „ילד יולד לנו“, עמ' 28)

מה שהיום בעל חשיבות יהיה מחר אבק פורח

(נתן שחם, „תמיד אנחנו“, עמ' 72)

שהיום כאן ומחר במקום אחר

(שמעון קושניר, „בכור מכורה“, עמ' 107)

סברו: אורח־פורח בא לעיר, היום הוא כאן ומחר יפרח לו

למקום אחר (יהושע ברי־וסף, „חרב ישועות“, עמ' 81)

כדרך הפועלים הארעיים, שהיום הוא כאן, בדרך, ומחר בבאר־

שבע (י״ח ברנר, „מחלת חפץ“)

בשר ודם היום עודנו ומחר איננו. (ירוש' סנהדרין, פ״ו)

כמאמרה של אמי שתחיה: בשר ודם — היום עודנו ומחר

איננו (שלום עליכם [תר' יד״ב], מנחם מנדל מיליונים, יח, עמ' קטו)

... ולא יהא סופו של זה כסופו של אדם, להבדיל, שהיום

עודנו ומחר איננו (הוא [הוא], „אדם ובהמה“, הזקן, עמ' קמו)

... והם מסתכלים בו, בן אדם כמותם, שהיום עודנו עמהם

ומחר כבר ישתייך לאותו סוד המכוסה ממנו והמפחידו כל־כך

(שלום אש, „העיירה“ [תר' יוחנן טברסקי], עמ' 127)

אתמול — עולם ומלואו, היום — לא כלום

(חנוך ברי־טוב, „שש כנפים לאחד“, עמ' 300)

כי אני — מי אני ומה אני? הנני ואינני, אתמול עמרם והיום

חרס הנשבר (יהודה בורלא, „מאבק“, ח״ב, עמ' 472)

מהו אדם עפר ואפר? היום — חי, מחר — די

(יהודה שטיינברג, כל כתבי, כרך ב, „שתי מיתות“, עמ' 56)

בן־דוד וגמייסטר (של מ. שוהם — י"ה) מספר: "פעם סח לי: היודע אתה מה עשה בי את הרושם היותר חזק בארץ: פסוק מנאום של חלוץ על קבר חברו שנפל חלל: היום — אתה, מחר — אני. כל רך ומוג־לב ילך מפה והלאה. היום — אתה. מחר — אני — זאת היא בקיצור נמרץ—אפוריסטי תורת ההגשמה הציונית, קידוש־שם חדש, שאין לו דוגמה אצל כל אומה ולשון"

(ישראל כהן, "כתבי מתתיהו שוהם", מבוא, עמ' 18)

— — — חיי האדם הניצתים מדי רגע וכבים מדי רגע (שמעון הלקין, "יחיאל ההגרי", עמ' 51)

... היום עשיר ומחר עני, היום נגיד ומחר קבצן (שלום עליכם [תר' יד"ב], מנחם מנדל, אומנות נקיה וקלה, עמ' קלו)

אפיזודה חולפת — היום רינה מחר פנינה. צפצף (יעקב חורגין, "חידתו של מיקי", "הדואר" גל' 1685)

היום רפאל ומחר מיכאל (שמעון הלקין, "יחיאל ההגרי", עמ' 83)

... משל היתה זו חניה לעוברי־אורח, שתמול שלשום חיו עליה כל חייהם הארעיים, הציתו עליה מדורה והציעו בה משכבם, ולמחר, לאחר שנסעו להלן, אתה מוצא עליה עקבותיהם ועוד הם חמימים (מרדכי טביב, "דרך של עפר", עמ' 17) כמו שנאמר: "אדם להבל דמה" — דומה אדם לחייט, מה חייט, אני אומר, עובד כל ימיו במחטו ומת, אף אדם חי חיי הבלו ומת (ש"ע [תר' יד"ב], "טוביה החולב", יום אתמול כי עבר, עמ' ג) דער מענש איז נאר ווי א סטאליער — היינט לעבט ער און מארגען

שטארבט ער (2341); ע"י י' דוידזון, אוצמהוה"פ, סי' 1494; א'
בלאנקשטיין, סי' 130.65.

א ו ז י ם

א. יחפים

מפני מה האוויזים מהלכים יחפים ובני תלמוד תורה ערומים
(ש"י עגנון, ״והיה העקוב למישור״, פ"ב)
דעריבער גייען די גענדז בארוועס (ב"ס 1488)

ב. שבולת-שועל

לא תתעשר אם תצטרך לקנות שבולת-שועל מאוויזים — היה
אבא אומר (ראובן ולנרוו, ״בין חומות נ"י״, [הסי' גפל])
פון א גאנז קויפט מען ניט קיין האבער (733)

ג. לול

אמי, מנוחתה עדן — לא מפראנקפורט דמיין היתה, אלא
מליטא — היתה אומרת: כשהכלוב צר, מעלים האוויזים יותר
שומן. כשנצא למרחב אפשר שנפסיד את כל יהדותנו, אבל
בעיני העולם נוסיהף להיות שעיר לעזאזל!
(יוחנן טברסקי, ״איפה ארץ אררט?״ עמ' 75)
איז די שטייג ענגער, האדעווען זיך גענדז בעסער (״יידישע שפארך״,
יולי—סעפט' 1952, סי' 769)

(המשך יבוא)